

המחבר דוחה כל מיני בדיקות אחרות בשטח המוח — "באשר מדובר לא בשיטת איבחון במטרה לעזור לחולה, אלא בנסיון לקבוע מוות בלבד". אשכנזי התעלה כאן מבחינה מוסרית-רפואית, אם כי אין הוא, כמובן, דן מבחינת ההלכה. המוסר היהודי שברפואה מדברת כאן מתוך גרונו. הרשות ניתנה לנו לרפא, אבל לא להרוג לשם רפוי, ובפרט שגם הרפוי של חולה הלב ע"י השתלת לב רחוק מלהיות מבחינת ודאות כלשהי.

כשמופיעה תרופה חדשה, אין משתמשים בה לגבי האדם אלא אם כן נעשו בה נסיונות רבים מאד בבעלי חיים, הן מבחינת ארסיותה, הן מבחינת המינון והן מבחינת התוצאות המזיקות לגוף, העלולות להופיע אחרי כמה שנים, או אפילו אחרי דורות. מה החפזון, אפוא, בהשתלת לב, שאחרי שתיים-שלוש שנות נתוחים כבר הוכיחה את עצמה כבלתי יעילה, וגם הענין האימונולוגי לא מצא עדיין את פתרונו וספק אם ימצא בקרוב.

לסיכום, יש לדון בכובד ראש באמצעים כדי לאפשר השתלת איברים גם לפי ההלכה, ובעיקר ראוי לתשומת לב מיוחדת הפתרון ההלכתי, שהבריק במוחו של הגאון ר' ברוך רבינוביץ שליט"א, אולם את השתלות הלב יש לדחות בשתי ידים ומכמה וכמה בחינות.

ולבסוף אסיים בפנייה לחברי הכירוגים: חכמים, היוהרו במעשיכם ותברכנה ידיכם.

הרשות ניתנה לרפא ואף מצוה לרפא, משום "והשבות לו", אולם ככל שהטכניקה והטכנולוגיה מתפתחות, יש לשמור על מוסר הרפואה ועל קדושת חיי האדם. כל אדם במשמע ואף גוסס בכלל. להיפך יש להתחשב עם הנסיונות המרבים של הזמן האחרון שאין שתולי הלב מאריכים ימים ולהפסיק את ההשתלות של הלב עד שנחכם יותר על ידי ניסויים ממושכים יותר בבעלי חיים.

הערת העורך: ראה בספר אסיא ג', 393 — 423 בהרחבה ביחס לשאלת קביעת רגע המוות, וראה להלן עמ' 230 — 233.

השתלת הלב — לאור ההלכה

הרב נתן צבי פרידמן

כלל גדול הוא בתורה ובמוסר היהדות: אין דוחין נפש מפני נפש (משנה אהלות פ"ז, סנהדרין ע"ב). אין להציל חיי אדם, על ידי הריגתו של השני, ואם עשה כן, יש בזה משום רצח. שם מדובר במקרה שהאשה מקשה לילד, וחיה בסכנה, ואפשר להציל אותה על ידי הריגת הילד. על כך אומרת המשנה, כי אם יצא כבר רובו של הולד לאויר העולם, הוא בגדר חי וילוד, ואסור להרוג אותו כדי להציל את אמו, שאין דוחין נפש מפני נפש.

דבר זה נאמר לא רק לגבי ילד, אלא במקרה שהאדם נמצא במצב כזה שאין סכויים לחייו, שהרופאים קובעים מתוך ידיעה ברורה, שמבחינה קלינית שעותיו ספורות, אסור לקרב מיתתו בידיים, בכדי להציל נפש, שאין דוחין נפש מפני נפש. ומבחינת ההלכה ומוסר התורה, כל זמן שנשמתו בו, הוא נחשב כחי.

לא רק מפני שהאדם יכול לטעות, וגם אחרי קביעת הרופאים יכול להיות שיחזור לבריאותו, שהרי קביעת הרופאים היא, שרק ברוב המקרים מביא מצב כזה לידי מיתה. אבל ההלכה קבעה (יומא פ"ד) אין הולכין בפקוח גפש אחרי הרוב, ומחללין שבת וכל המצוות, כדי להציל חיי האדם, אפילו לחיי שעה.

ושני טעמים בדבר. ראשית, גם אחרי קביעה קלינית על מצבו של האדם, יכול לקרות דבר יוצא מן הכלל, שיחזור האדם הזה לאיתנו. ועוד מסביר המאירי (יומא שם), כי לפי מוסר היהדות יש ערך גם לחיי שעה של האדם, כי באותה שעה יכול לקיים מצות ומעשים טובים, לשוב בתשובה שלימה. וכך אמרו במשנה (אבות, פ"ד): "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", ואמרו חכמים (עבודה זרה י'): "יש קונה עולמו בשעה אחת". ולכן מדיני התורה אין זכות לקפח חיייו של האדם אפילו לשעה אחת.

ואפילו אם החולה המסוכן נמצא במצב ללא הכרה, ששם לא שייך הטעם של "יש קונה עולמו בשעה אחת", גם כן אסור לפי ההלכה לקצר חייו, שכך פסק הרמב"ם (הלכות רוצח ושמירת הנפש, פ"ב): "אחד ההורג את הבריא, או את החולה הנוטה למות, ואפילו הרג את הגוסס — נהרג עליו". אם כן, בפירוש פסק הרמב"ם — שהוא בעצמו היה רופא מומחה ובקיא ביסודות הרפואה — שיש בהריגת גוסס משום רציחה. ואם כי הרמב"ם מסיים שם: "ואם היה גוסס בידי אדם, כגון שהכוהו עד שנטה למות, והרי הוא גוסס — ההורגו אין בית דין ממיתין אותו", זה רק לגבי דין מיתת בית דין, שמגיע לרוצח אדם, ואיננו מגיע לרוצח טריפה, אבל לקרב מיתה אפילו במצב כזה, יש בו משום שפיכות דמים.

ודין זה מפורש (שבת קנ"א, שלחן ערוך, יורה דעה, של"ט): "אין מאמצין את עיניו של הגוסס עד שתצא נפשו, וכל המאמץ עם יציאת הנפש, הרי זה שופך דמים, שבדבר מועט מקרב מיתתו, וגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו". ואין הבדל אם עושה את זה כדי להציל חיי גפש של אדם אחר, מכיון שיסוד הדין הזה הוא, משום שהוא נחשב כחי לכל דבריו, וכלל יסודי הוא שאין דוחין גפש מפני גפש. אין שום אפשרות לקרב מיתתו של אדם, יהי באיזה מצב שיהיה, כדי להציל בזה חייו של השני, וזה נחשב לשפיכות דמים.

וכך קובע גדול גאוני הפוסקים, הגודע ביהודה (תנינא, חשן משפט ג"ט). שאין מתירין להרוג את הטרिפה, אדם שנמצא במצב של קרוב למיתה ודאית, כדי להציל את השלם, שמקפח חיי שעה של השני, ואין דוחין גפש מפני גפש.

היוצא לנו ממקורות ההלכה: כי השתלת הלב הנעשה ברגעיו האחרונים של החולה, לפני יציאת נשמתו, ועל ידי זה מקרב מיתתו, ומקפח חיי שעה שלו יש בו משום שופך דמים, ודבר זה נוגד את דיני התורה ואת מוסר-היהדות!

הערת העורך: ראה להלן עמ' 234 — 236 ובמקורות שצויינו שם.